

POSTANOWIENIE

Dnia 27 lipca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Tadeusz Żyźnowski (sprawozdawca)

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie ze skargi Skarbu Państwa (Sąd Rejonowy w R.) zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w R. w sprawie egzekucyjnej z wniosku Syndyka Masy Upadłości "O." S.A. przeciwko „M.” Ltd. w Londynie, sygn. akt [...], oraz w sprawie ze skargi Skarbu Państwa (Sąd Rejonowy w R.) zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w R. w sprawie egzekucyjnej z wniosku Syndyka Masy Upadłości "O." S.A. przeciwko „M.” Ltd. w Londynie i „P.” Ltd. w Londynie, sygn. akt [...] po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 27 lipca 2006 r., zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w R. postanowieniem z dnia 31 marca 2006 r., sygn. akt [...],:

"Czy w świetle art. 112 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 marca 2006 r. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i w związku z art. 771 k.p.c. Skarb Państwa zobowiązany był do zwrotu należnych komornikowi, na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 roku w sprawie taksy za czynności komorników (Dz.U. Nr 62 poz. 264, z późn. zm.), opłat, ryczałtu kancelaryjnego oraz należności na pokrycie wydatków

w sytuacji, gdy wierzyciel zwolniony był od kosztów sądowych przez Sąd a egzekucja świadczeń pieniężnych umorzona została bez wyegzekwowania żadnej kwoty?"

odmawia podjęcia uchwały.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu przedstawionego zagadnienia prawnego przytoczył ustalenia faktyczne, z których wynika, że wierzyciel syndyk masy upadłości „O.” S.A. złożył dnia 21 października 1997 r. do Komornika Sądu Rejonowego w R. wniosek o wykonanie postanowień Sądu Wojewódzkiego w W. z dnia 27 sierpnia i 29 września 1997 r. o zabezpieczeniu powództwa przez zajęcie ruchomości. Wniosek ten został uwzględniony w sprawach [...] i [...]. Wierzyciel, korzystający w toku postępowania rozpoznawczego ze zwolnienia od kosztów sądowych, złożył dnia 31 grudnia 1999 r. tytuł wykonawczy z wyroku Sądu Okręgowego w W. Egzekucja okazała się bezskuteczna. Po ukończeniu postępowania upadłościowego wobec wierzyciela został on postanowieniem z dnia 29 września 2003 r. wykreślony z Krajowego Rejestru Sądowego. Kolejnymi postanowieniami z dnia 25 stycznia i 26 stycznia 2005 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne w obu sprawach wobec bezskuteczności egzekucji i ustalił koszty obciążając nimi Skarb Państwa. Postanowienia te nie zostały zaskarżone.

Postanowieniem z dnia 18 kwietnia 2005 r. w sprawie [...] komornik ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na kwotę 25.150,94 zł oraz obciążył nimi Skarb Państwa – Sąd Rejonowy w R. i wezwał go do uiszczenia tych kosztów. Wymieniona kwota obejmuje:

- 36,34 zł opłaty stałej wobec bezskuteczności egzekucji,
- 24.300 zł ryczałtu kancelaryjnego,
- 37,25 zł wydatków gotówkowych,

- 847,35 zł kosztów wyceny ruchomości przez biegłego.

Postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2005 r. w sprawie [...] komornik ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na kwotę 24342,04 zł oraz obciążył nimi Skarb Państwa – Sąd Rejonowy w R. i wezwał go do uiszczenia tych kosztów. Wymieniona kwota obejmuje:

- 36,34 zł opłaty stałej wobec bezskuteczności egzekucji,
- 24.230 zł ryczałtu kancelaryjnego,
- 5,70 zł wydatków gotówkowych.

W obu tych postanowieniach komornik powołał się na wykonanie zabezpieczenia na podstawie powołanych postanowień Sądu Wojewódzkiego w W. W uwzględnieniu skarg Skarbu Państwa Sądu Rejonowego w R. na postanowienia komornika z dnia 18 i 20 kwietnia 2005 r. – Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 6 października 2005 r. uchylił te postanowienia w zakresie obciążenia Skarbu Państwa kosztami wskazując na brak podstaw do nałożenia tego obowiązku na skarżący Skarb Państwa w wypadku bezskuteczności egzekucji.

Rozpoznając zażalenie komornika na wskazane postanowienie Sąd Okręgowy przedstawił sformułowane na wstępie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości.

Sąd Okręgowy wskazał, że postępowanie w obu sprawach [...] i [...] zostało wszczęte przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 133, poz. 882 ze zm.). Powołując się na art. 104 ust. 1 tej ustawy stwierdził, że w sprawie znajdują zastosowanie przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komorników (Dz. U. Nr 62, poz. 292 ze zm.). Przepis § 3 ust. 1 tego rozporządzenia, realizując zasadę wyrażoną w art. 771 k.p.c. stanowił, że zwolnienie od kosztów sądowych przez sąd lub z mocy ustawy obejmuje także zwolnienie od obowiązku uiszczenia opłat, ryczałtu kancelaryjnego i należności na pokrycie wydatków. W takiej sytuacji kwestię zwrotu wydatków regulował § 28 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 ze zm.). Nie regulował on natomiast

kwestii opłat i ryczałtu kancelaryjnego w sytuacji, gdy wierzyciel został zwolniony od kosztów sądowych.

Zdaniem Sądu Okręgowego § 4 oraz 6 ust. 1 i 2 powołanego rozporządzenia w sprawie taksy za czynności komornika nie stanowiły podstawy prawnej do zwrotu komornikowi przez Skarb Państwa opłat i ryczałtu kancelaryjnego.

Natomiast kwestię kosztów wykonania postanowienia o zabezpieczeniu regulował § 31 rozporządzenia z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników stanowiąc, że po wykonaniu zarządzenia tymczasowego w sprawie, w której wierzyciel na skutek zwolnienia z ustawy lub przez sąd od kosztów sądowych nie wniósł zaliczki na koszty egzekucyjne, komornik przesyła sądowi zestawienie kosztów wykonania tymczasowego zarządzenia. O kosztach postępowania zabezpieczającego rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 745 § 1 k.p.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 104 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) sprawy egzekucyjne wszczęte przed wejściem w życie ustawy rozliczane są do dnia jej zakończenia według przepisów dotychczasowych, z tym że ryczałty kancelaryjne w całości zatrzymują komornicy bez obowiązku rozliczenia. Bezspornym jest, że zarówno wnioski o wykonanie postanowień o zabezpieczeniu wydanych – w ówczesnym stanie prawnym – jak i ich wykonanie polegające na zajęciu ruchomości działane zostały w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie powołanej ustawy o komornikach sądowych. Artykuł 104 tej ustawy reguluje – jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy – kwestię rozliczania spraw egzekucyjnych wszczętych przed wejściem w życie ustawy. Jako przepis przejściowy – zgodnie ze swą treścią – nie normuje sposobu rozliczania później wszczętych spraw egzekucyjnych, tzn. wszczętych od dnia wejścia w życie omawianej ustawy, czyli od 30 listopada 1997 r. Do takich spraw, na ogólnych zasadach obowiązywania aktów prawnych, stosowane są przepisy tej ustawy. Podkreślenia wymaga, że art. 104 ust. 1 ustawy jako kryterium stosowania tego przepisu przyjmuje „wszczęcie sprawy egzekucyjnej”, a nie dokonanie czynności egzekucyjnej. Rozliczeniu według

przepisów dotychczasowych podlega więc cała sprawa egzekucyjna, jeżeli jej wszczęcie nastąpiło przed wejściem w życie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. W aspekcie rozpatrywanych kosztów wniosek o wykonanie zabezpieczenia należy traktować tak samo jak wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, jednakże udzielone zabezpieczenie nie polegało na egzekwowaniu roszczenia a przez wykonanie tego zabezpieczenia – przed wejściem w życie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji – nastąpiła pełna realizacja żądania wierzyciela, co nie pozostaje bez wpływu na wykładnię pojęcia sprawy egzekucyjnej z art. 104 ust. 1 ustawy.

Skutecznie przeprowadzone wykonanie przez komornika postanowienia zabezpieczającego w sytuacji, gdy to postępowanie zostało wszczęte i zakończone przed wejściem w życie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, powodowało, że podlegało ono odrębnemu rozliczeniu z zachowaniem przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz.U. Nr 10, poz. 52 ze zm.). Stosownie do § 28 ust. 1 powołanego rozporządzenia, o wyasygnowanie sumy potrzebnej na tymczasowe pokrycie wydatków gotówkowych związanych z postępowaniem egzekucyjnym lub zabezpieczającym w sprawie wierzyciela, którego zwolniono lub który korzysta z ustawowego zwolnienia od kosztów sądowych, oraz postępowaniem egzekucyjnym lub zabezpieczającym wszczętym z urzędu na żądanie sądu lub na wniosek prokuratora, komornik zwraca się do prezesa sądu, przy którym działa. Natomiast przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komorników (Dz.U. Nr 86, poz. 393 ze zm.) stanowił, że komornikowi należy się w całości zwrot wszelkich wydatków gotówkowych w wysokości rzeczywiście poniesionej, takich jak wydatki na: opłaty pocztowe, opłaty za doręczenia dokonywane przez organy sądowe i inne należności biegłych, koszty ogłoszeń w pismach, koszty przeniesienia, przechowywania i ubezpieczenia ruchomości, należności osób przywołanych do udziału w dokonaniu czynności. Przytoczone przepisy § 28 rozporządzenia w sprawie czynności komorników i § 34 rozporządzenia w sprawie taksy za czynności komornika miały na celu zapewnienie komornikowi gwarancji każdorazowej kompensaty wydatków poczynionych przez niego w toku

postępowania egzekucyjnego. Zgodnie z dyspozycją art. 745 § 1 k.p.c., o kosztach postępowania zabezpieczającego, a więc także o kosztach związanych z wykonaniem zarządzenia tymczasowego wydanego na podstawie art. 730 i nast. k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili wydania przez Sąd Wojewódzki postanowień o zabezpieczeniu powództwa, rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Wierzyciel zwolniony od kosztów sądowych nie ponosił kosztów wykonania zarządzenia tymczasowego o zabezpieczeniu powództwa. Zwolnienie od kosztów sądowych przez sąd obejmowało także zwolnienie od obowiązku uiszczania opłat, ryczałtu kancelaryjnego i należności na pokrycie wydatków.

W przedmiotowej sprawie nastąpił zbieg szeregu elementów, które podniósł także Sąd Okręgowy, tj. po udzieleniu zwolnienia od kosztów wystąpiła niemożność wyegzekwowania należności od dłużnika, komornik nie pobrał zaliczek wcześniej, nie rozliczył odrębnie kosztów poniesionych w toku wykonania zabezpieczenia, postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania o zabezpieczenie (łącznie z kosztami egzekucji) wydał już po zakończeniu postępowania co do istoty sprawy rozstrzygając kto w całości te koszty ma ponieść. Niewątpliwym jest – jak to już stwierdzono – że koszty postępowania związane z wykonaniem zabezpieczenia podlegają odrębnemu rozliczeniu. W myśl powołanego art. 745 o kosztach postępowania zabezpieczającego rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie. Postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia nie kończy postępowania, dlatego też rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zabezpieczającego powinno nastąpić w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 1 k.p.c.). By umożliwić sądowi rozliczenie kosztów wykonania zarządzenia tymczasowego, poniesionych przed wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, § 31 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie czynności komorników stanowił, że po wykonaniu zarządzenia tymczasowego w sprawie, w której wierzyciel na skutek zwolnienia przez sąd od kosztów sądowych nie wniósł zaliczki na koszty egzekucyjne, komornik przesyła sądowi zestawienie kosztów wykonania zarządzenia tymczasowego. W toku postępowania i orzekania w zakresie, o którym stanowi art. 745 § 1 k.p.c. stosuje się odpowiednio art. 98 i nast. k.p.c. Oznacza to, że w tym postępowaniu znajduje zastosowanie

zasada kosztów celowych. Rozliczenie kosztów wynikających z wykonania zarządzenia tymczasowego w postępowaniu zabezpieczającym było – w stanie prawnym obowiązującym przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) – ściśle powiązane z postępowaniem oraz orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie (art. 754 § 1 k.p.c.) i dlatego nie mogło być zgłoszone po prawomocnym zakończeniu tego postępowania ani też dochodzone jako odrębne żądanie zgłoszone w toku postępowania egzekucyjnego. Skutku przewidzianego w art. 109 k.p.c. nie uchyla fakt, iż koszty wykonania zarządzenia tymczasowego poniósł komornik, który nie pobrał wcześniej od Skarbu Państwa należnej zaliczki a postanowienie o ustaleniu tych kosztów – powstałych przed wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie – wydał po prawomocnym zakończeniu postępowania w tej sprawie. Komornik nie może skutecznie żądać przywrócenia terminu do zgłoszenia wniosku o uiszczenie przez Skarb Państwa kosztów wykonania zabezpieczenia zawartych w zakwestionowanych postanowieniach o ustaleniu wysokości kosztów postępowania egzekucyjnego. Skoro żądanie takie w całości wygasło (art. 109 § 1 k.p.c.), przedstawione zagadnienie prawne nie wymaga odrębnej analizy w odniesieniu do innych należności i podstaw prawnych, w tym do żądanej kompensaty ryczałtu kancelaryjnego i opłat.

Ubocznie należy zauważyć, że w uchwale z dnia 5 września 1997 r. III CZP 33/97 (Lex nr 30511) Sąd Najwyższy wskazał, że w sprawie egzekucyjnej niebędącej sprawą wszczętą na polecenie sądu lub prokuratora, w której egzekucja nie dała wyniku, nie ma podstawy do obciążenia Skarbu Państwa opłatą i ryczałtem kancelaryjnym, które nie zostały uiszczone przez wierzyciela i nie podlegają wyegzekwowaniu od niego.

Nie można natomiast podzielić zapatrywania Sądu Okręgowego, który z powołaniem się na art. 104 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji stwierdził, że przepisy obowiązujące przed wejściem w życie tej ustawy będą miały zastosowanie do postępowania egzekucyjnego. Złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji nastąpiło 31 grudnia 1999 r. Nastąpiło to zatem pod rządami powołanej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Od momentu jej

wejścia w życie istniała powinność - zgodnie z zasadą bezpośredniego stosowania nowej ustawy – jej stosowania w toku całego wszczętego pod rządami tej ustawy postępowania egzekucyjnego. Żaden z przepisów omawianej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji nie daje podstaw do przyjęcia, aby wszczęte pod rządem tej ustawy postępowanie egzekucyjne regulowane było nadal przez dawny reżim prawny. Stosowanie obowiązującej ustawy odpowiada typowej sytuacji działania aktu prawnego, które to działanie – jeśli przepisy nie stanowią inaczej – zawsze dotyczy aktualnego stanu prawnego, czyli działania przepisów w takim kształcie, jaki w danym czasie obowiązuje. W świetle przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji uległa zmianie zarówno pozycja ustrojowa komornika jak i system finansowania egzekucji. Poza ustawami nowelizacyjnymi – wskazanymi przez Sąd Okręgowy – przepisy tej ustawy stanowiły przedmiot licznych wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego. Jednakże ten miarodajny – w odniesieniu do przeprowadzonego postępowania egzekucyjnego – stan prawny został – w tym zakresie - pominięty przez Sąd Okręgowy przy formowaniu przedstawionego zagadnienia prawnego, co uzasadnia orzeczenie o treści na wstępie przytoczonej.